

ພິມພໍ້ຄຣິ່ງທີ່ 8
(ຊັບປັບປຸງ)

ການພັດທະນາຫລັກສູດ ທຸກໆສູ່ການປະຕິບັດ

ຮິມວັດນີ ສຸກຣິຣັຕນີ

พิมพ์ครั้งที่ 8
(ฉบับปรับปรุง)

การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 8 (ฉบับปรับปรุง). – นนทบุรี: เอ็มดี ออล กราฟิก, 2564. 574 หน้า.

1. หลักสูตร 2. การพัฒนาหลักสูตร 3. ทฤษฎีหลักสูตร
4. การศึกษา--หลักสูตร

375 ช116ก

ISBN 978-616-586-855-6

ผู้เขียน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

ปกและรูปเล่ม

กรณวิภา ศรีเชื้อ

พิมพ์ครั้งที่ 1

พ.ศ. 2556

พิมพ์ครั้งที่ 2

พ.ศ. 2557

พิมพ์ครั้งที่ 3

พ.ศ. 2558

พิมพ์ครั้งที่ 4

พ.ศ. 2558

พิมพ์ครั้งที่ 5

พ.ศ. 2559

พิมพ์ครั้งที่ 6

พ.ศ. 2560

พิมพ์ครั้งที่ 7

พ.ศ. 2561

พิมพ์ครั้งที่ 8

พ.ศ. 2564 (ฉบับปรับปรุง)

จำหน่ายที่

ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

อาคารวิทยกิตติ์ ชั้น 14 สยามสแควร์ซอย 9

โทร. 0-2218-9868 โทรสาร 0-2254-9495

CALL CENTER โทร. 0-2255-4433

<http://www.chulabook.com>

ติดต่อผู้เขียน

โทร. 0-8168-8905-5, e-mail : advisor91@gmail.com, ID Line : [chaiwats1](#)

พิมพ์ที่

บริษัท เอ็มดี ออล กราฟิก จำกัด

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

คำนำ

หนังสือ “การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ” นี้จัดทำขึ้นมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2556 เป็นต้นมา ซึ่งจัดพิมพ์มาแล้วรวม 7 ครั้ง โดยผู้เขียนมุ่งใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาในสาขาวิชาทางการศึกษาของระดับปริญญาตรี นักศึกษาสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนของระดับปริญญาโทและปริญญาเอก รวมทั้งใช้ประกอบการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจด้านการพัฒนาหลักสูตรสำหรับครู อาจารย์ นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์และผู้สนใจทั่วไป

หนังสือเล่มนี้ได้รับความสนใจในระดับดีมากจากทั่วประเทศจนมีการพิมพ์ติดต่อกันมาหลายครั้งอย่างต่อเนื่อง แต่ในโลกปัจจุบันและโลกแห่งอนาคตนั้นมีข้อมูลสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตลอดเวลา ซึ่งเป็นฐานความคิดของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อรองรับทักษะผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนา ผู้เขียนจึงปรับปรุงหนังสือเล่มนี้ใหม่และจัดระบบใหม่ทั้งเล่มเพื่อให้ทันสมัยมากที่สุดและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกอนาคต

การปรับปรุงหนังสือเล่มนี้ได้ทำในหลายส่วนทั้งการปรับเนื้อหาให้ทันสมัย จัดระบบบทต่างๆ ใหม่ และเรียบเรียงเนื้อหาในแต่ละบทให้อ่านเข้าใจง่ายชัดเจนขึ้น โดยแต่เดิมประกอบไปด้วยเนื้อหาที่รวม 17 บท การปรับปรุงครั้งที่ 8 นี้ปรับเพิ่มเป็น 19 บท รวม 6 ตอน โดยเริ่มจากการให้ผู้อ่านมองเห็นภาพกว้างของโลกที่จะเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรไปสู่ความเป็นสากลคือ **ตอนที่ 1 โลกอนาคต** ซึ่งประกอบไปด้วย 2 บทสำคัญที่ให้ผู้อ่านมองเห็นภาพแห่งการเปลี่ยนแปลงของอนาคตที่สัมพันธ์กับคุณลักษณะผู้เรียนในอนาคตคือ บทที่ 1 หลักสูตรเพื่อการเปลี่ยนแปลง และบทที่ 2 ผู้เรียนในโลกอนาคต และ **ตอนที่ 2 พื้นฐานของหลักสูตร** ที่มุ่งปูพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรให้เข้าใจก่อนนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง ประกอบด้วย บทที่ 3 ธรรมชาติของหลักสูตร บทที่ 4 ทฤษฎีหลักสูตร และบทที่ 5 ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ต่อด้วย **ตอนที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร** ที่จัดระบบให้เห็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ต่อเนื่องกันในหลายบทประกอบด้วย บทที่ 6 การเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตร บทที่ 7 หลักการ ระบบ และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร บทที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร บทที่ 9 การออกแบบหลักสูตร บทที่ 10 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร บทที่ 11 การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ บทที่ 12 การกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และบทที่ 13 การเขียนเอกสารหลักสูตรและการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อพัฒนาหลักสูตรแล้วจึงต่อเนื่องด้วย **ตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้** ซึ่งเป็นจุดสำคัญของความสำเร็จในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย บทที่ 14 การเตรียมความพร้อมในการนำหลักสูตรไปใช้ และบทที่ 15 การบริหารจัดการหลักสูตร ต่อด้วย **ตอนที่ 5 การประเมินหลักสูตร** ซึ่งจะได้ข้อมูลสำคัญ

ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย บทที่ 16 แนวคิดการประเมินหลักสูตร บทที่ 17 รูปแบบการประเมินหลักสูตร และบทที่ 18 การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และตอนที่ 6 แนวโน้มหลักสูตรในอนาคต ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านมองเห็นว่าในอนาคต ควรพัฒนาหลักสูตรไปในทิศทางใด ประกอบด้วยบทที่ 19 หลักสูตรในอนาคต ที่ฉายภาพอนาคตของหลักสูตรที่นักพัฒนาหลักสูตรต้องตระหนักและนำไปคิดต่อยอดในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนแห่งอนาคต

ความสำเร็จของหนังสือเล่มนี้มาจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ข้อเสนอแนะที่ดีเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ผู้เขียนขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ที่ให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับหนังสือให้ทันสมัย น่าอ่านและมีประโยชน์ต่อผู้อ่าน ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สังข์อ่อง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และรองศาสตราจารย์ ดร.นวลจิตต์ เชาวกิตพิงส์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ช่วยประเมินหนังสือนี้ และให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง การปรับปรุงรายละเอียดของหนังสือให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านมากยิ่งขึ้น และขอขอบคุณคณาจารย์ นักวิชาการ ลูกศิษย์และผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความชื่นชมในหนังสือว่ามี ความสมบูรณ์ ครอบคลุม ครบถ้วน นำไปใช้ประโยชน์ในการสอนได้เป็นอย่างดีและให้ข้อสังเกตในการนำมาพัฒนาหนังสือนี้เช่นกัน ซึ่งผู้เขียนจึงได้ประมวลข้อเสนอแนะทั้งหลายมาใช้ในการปรับปรุงหนังสือในครั้งนี้รวมทั้งขอขอบคุณนักวิชาการและแหล่งสืบค้นที่ปรากฏรายชื่อในบรรณานุกรมของหนังสือเล่มนี้ที่อนุญาตให้อ้างอิงเพื่อใช้ประโยชน์ต่อวงการพัฒนาหลักสูตรและการศึกษา

ความสมบูรณ์ของหนังสือเล่มนี้คงอยู่ได้ในระยะหนึ่งเพราะการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งผู้เขียนคงต้องหมั่นศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมและปรับปรุงหนังสือนี้ ผู้เขียนจึงยินดีน้อมรับข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาหนังสือนี้ให้สมบูรณ์และมีความทันสมัยอยู่เสมอเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

21 มิถุนายน 2564

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

บทนำ

1

ตอนที่ 1 โลกอนาคต (The Future World)

7

บทที่ 1 หลักสูตรเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Curriculum for Change)

8

บทนำ

9

การอยู่รอดของมหาวิทยาลัยโลก

9

การปรับตัวของมหาวิทยาลัยในเอเชีย

11

อนาคตการเรียนรู้เปลี่ยนแปลง

13

รู้เขา รู้เรา จะอยู่รอด

14

หลักสูตรแห่งโลกอนาคต

16

บทสรุป

19

แนวคิดสู่การปฏิบัติ

20

รายการอ้างอิง

21

บทที่ 2 ผู้เรียนในโลกอนาคต (Learners of the Future)

22

บทนำ

23

อาชีพแห่งอนาคต

23

ทักษะในอนาคต

26

การเรียนรู้ในอนาคต

31

เด็กไทยในอนาคตที่สังคมต้องการ

34

ทักษะเด็กไทยที่สังคมในอนาคตต้องการ

37

หลักสูตรเพื่อเด็กไทยในอนาคต

41

บทสรุป

46

แนวคิดสู่การปฏิบัติ

47

รายการอ้างอิง

49

ตอนที่ 2 พื้นฐานของหลักสูตร (Foundation of Curriculum) 51

บทที่ 3 ธรรมชาติของหลักสูตร (The Nature of Curriculum) 52

บทนำ	53
ความสำคัญของหลักสูตร	53
ความหมายของหลักสูตร	58
องค์ประกอบของหลักสูตร	63
ระดับของหลักสูตร	66
ลักษณะของหลักสูตรที่ดี	69
บทสรุป	73
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	74
รายการอ้างอิง	76

บทที่ 4 ทฤษฎีหลักสูตร (Curriculum Theory) 78

บทนำ	79
ความหมายของทฤษฎี	79
ความหมายของทฤษฎีหลักสูตร	80
ความสำคัญของทฤษฎีหลักสูตร	81
ทฤษฎีหลักสูตร	82
ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร	83
ทฤษฎีวิเคราะห์หลักสูตร	86
ทฤษฎีการสร้างหลักสูตร	90
ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้	93
ทฤษฎีการประเมินผลหลักสูตร	95
บทสรุป	98
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	99
รายการอ้างอิง	101

บทที่ 5 ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร

(Factors Affecting Curriculum Development)

102

บทนำ	103
ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรที่เปลี่ยนไป	103
ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของประชากร	105
ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี	107
ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ	110
ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	111
ปัจจัยด้านปรัชญาการศึกษา	113
ปัจจัยด้านทฤษฎีการเรียนรู้	117
ปัจจัยด้านทฤษฎีการเรียนรู้ของสมอง	120
ปัจจัยด้านพัฒนาการผู้เรียน	122
ปัจจัยด้านความต้องการของผู้เรียนและสังคม	132
บทสรุป	136
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	137
รายการอ้างอิง	138

ตอนที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development Process)

141

บทที่ 6 การเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตร

142

(Preparation for Curriculum Development)

บทนำ	143
ปัญหาการพัฒนาหลักสูตร	143
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตร	151
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร	155
แนวทางการเตรียมความพร้อมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร	157
บทสรุป	161
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	162
รายการอ้างอิง	165

บทที่ 7 หลักการ ระบบ และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร (Principle, System and Curriculum Development Model)

บทนำ	167
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร	167
หลักการพัฒนาหลักสูตร	169
ระบบการพัฒนาหลักสูตร	172
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร	176
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาต่างประเทศ	176
- Tyler	176
- Taba	179
- Saylor and Alexander	181
- Oliva	182
- Beauchamp	184
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาไทย	185
- สจัด อุทรานันท์	185
- วิชัย วงษ์ใหญ่	186
- อารัง บัวศรี	189
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์	190
บทสรุป	204
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	205
รายการอ้างอิง	207

บทที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร (Preliminary Analysis for Curriculum Development)

บทนำ	209
ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร	209
หลักการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน	218
วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน	219
ลักษณะของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน	222
บทสรุป	237
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	238
รายการอ้างอิง	239

บทที่ 9 การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Designs) 240

บทนำ	241
ความหมายของการออกแบบหลักสูตร	242
ความสำคัญของการออกแบบหลักสูตร	242
ความสัมพันธ์ของการออกแบบหลักสูตรกับการพัฒนาหลักสูตร	243
หลักการออกแบบหลักสูตรที่ดี	245
ประเภทของการออกแบบหลักสูตร	248
ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตร	256
การออกแบบหลักสูตรในแต่ละองค์ประกอบ	262
บทสรุป	264
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	265
รายการอ้างอิง	267

บทที่ 10 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Setting Curriculum Goals) 268

บทนำ	269
จุดมุ่งหมายเพื่อผู้เรียนในอนาคต	269
จุดมุ่งหมายของหลักสูตรในอนาคต	272
ความสำคัญของจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	274
ระดับของจุดมุ่งหมาย	275
หลักการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	281
ลักษณะของจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดี	284
องค์ประกอบของการกำหนดจุดมุ่งหมาย	286
การปรับปรุงแนวคิดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านพุทธิพิสัยของ Bloom	291
กระบวนการและวิธีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	294
บทสรุป	296
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	297
รายการอ้างอิง	299

บทที่ 11 การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Content and Learning Experiences) 300

บทนำ	301
องค์ความรู้ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21	301
ความหมายและความสำคัญของเนื้อหาสาระ	305
ประเภทของเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้	306
หลักการเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้	310
วิธีการเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้	314
การจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้	317
บทสรุป	326
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	327
รายการอ้างอิง	329

บทที่ 12 การกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment Approaches for Learning) 330

บทนำ	331
จุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	331
ทิศทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในอนาคต	333
หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	339
แนวคิดการประเมินตามสภาพจริง	344
ความหมายของการประเมินตามสภาพจริง	344
หลักการประเมินตามสภาพจริง	345
ลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง	346
วิธีการและเครื่องมือการประเมินตามสภาพจริง	348
การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามสภาพจริง	354
การนำผลการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ไปใช้	356
บทสรุป	358
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	359
รายการอ้างอิง	361

บทที่ 13 การเขียนเอกสารหลักสูตรและการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร (Curriculum Document Composing and Quality Assurance) 362

บทนำ	363
การเขียนเอกสารหลักสูตร	363
องค์ประกอบหลักของหลักสูตร	363
องค์ประกอบเสริมของหลักสูตร	365
การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตร	373
การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรโดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร	373
การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment)	373
การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรโดยใช้เทคนิค Puissance	379
การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรโดยการทดลองใช้ (Try out)	379
บทสรุป	381
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	382
รายการอ้างอิง	383

ตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) 385

บทที่ 14 การเตรียมความพร้อมในการนำหลักสูตรไปใช้ (Preparation for Curriculum Implementation) 386

บทนำ	387
ความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้	387
ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้	388
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบทบาทหน้าที่ในการนำหลักสูตรไปใช้	392
บุคคลและบทบาทในการนำหลักสูตรไปใช้	395
การเตรียมความพร้อมในการนำหลักสูตรไปใช้	400
รูปแบบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้หลักสูตร	402
บทสรุป	405
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	406
รายการอ้างอิง	408

บทที่ 15 การบริหารจัดการหลักสูตร (Curriculum Management) 410

บทนำ	411
งานหลักที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้	411
งานบริหารและบริหารหลักสูตร	411
งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร	413
งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร	415
แนวคิดและหลักการนำหลักสูตรไปใช้	418
กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้	422
บทสรุป	430
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	431
รายการอ้างอิง	433

ตอนที่ 5 การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) 435

บทที่ 16 แนวคิดการประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation Approaches) 436

บทนำ	437
ความหมายและความสำคัญของการประเมินหลักสูตร	437
จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร	439
ลักษณะของการประเมินหลักสูตร	440
ระยะเวลาในการประเมินหลักสูตร	443
วิธีการและเครื่องมือในการประเมินหลักสูตร	452
บทสรุป	455
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	456
รายการอ้างอิง	457

บทที่ 17 รูปแบบการประเมินหลักสูตร(Curriculum Evaluation Model) 458

บทนำ	459
ประเภทของรูปแบบการประเมินหลักสูตร	460
รูปแบบการประเมินหลักสูตร	463
กลุ่มรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมาย	463
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Tyler	463
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Hammonds	465
กลุ่มรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์	467
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Puissance	467
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stake	471
กลุ่มรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ใช้เพื่อการตัดสินใจ	475
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Provus	475
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stufflebeam	477
บทสรุป	479
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	480
รายการอ้างอิง	481

บทที่ 18 การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (Curriculum Revision and Change) 482

บทนำ	483
การติดตามและประเมินผลกระทบของหลักสูตร	484
ความหมายและความสำคัญของการติดตามผลหลักสูตร	484
แนวทางและวิธีการติดตามผลหลักสูตร	485
การประเมินผลกระทบของหลักสูตร	488
แนวทางและวิธีการประเมินผลกระทบของหลักสูตร	491
การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	494
ความหมายของการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	494
ปัญหาและสาเหตุการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	495
ผู้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	497
กระบวนการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	498
วิธีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	501
บทสรุป	506
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	507
รายการอ้างอิง	508

ตอนที่ 6 แนวโน้มหลักสูตรในอนาคต (Curriculum Trends in the Future)	511
---	-----

บทที่ 19 หลักสูตรในอนาคต (The Future of Curriculum)	512
---	-----

บทนำ	513
กรอบความคิดหลักเพื่อพัฒนาทักษะแห่งอนาคต	514
- กรอบความคิดของภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21	514
- กรอบความคิด enGauge ของ NCREL/Metiri Group	515
- กรอบความคิดองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)	515
- กรอบความคิดของสภาผู้นำแห่งชาติเพื่อการศึกษาเสรีและสัญญาของอเมริกา (LEAP)	516
- กรอบความคิดของสมาคมเทคโนโลยีการศึกษานานาชาติ (ISTE)	516
- กรอบความคิดของศูนย์บริการทดสอบการศึกษา (ETS)	518
- กรอบความคิดของ Jenkins และคณะ	518
- กรอบความคิดของ Dede	519
- กรอบความคิด 5 จิตเพื่ออนาคต (Five minds for the Future) ของ Howard Gardner	519
คุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21	521
แนวโน้มหลักสูตรในอนาคต	524
บทสรุป	530
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	531
รายการอ้างอิง	533

บรรณานุกรม	534
------------	-----

ดัชนี	546
-------	-----

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1	การเปลี่ยนแปลงของโลกกับหลักสูตรในอนาคต	18
2	แนวโน้มอาชีพในอนาคต	24
3	ทักษะผู้เรียนในโลกอนาคต	30
4	การเรียนรู้ในอนาคต	33
5	ลักษณะเฉพาะของเด็กไทยในอนาคต	36
6	ทักษะเด็กไทยที่สังคมในอนาคตต้องการ	40
7	หลักสูตรเพื่อเด็กไทยในอนาคต	45
8	ความแตกต่างของความหมายหลักสูตรในแต่ละยุค	60
9	องค์ประกอบของหลักสูตรและความสัมพันธ์	63
10	ระดับของหลักสูตร	68
11	ลักษณะของหลักสูตรที่ดี	72
12	องค์ประกอบของทฤษฎีหลักสูตร	82
13	รูปแบบของหลักสูตร	84
14	กระบวนการจัดทำหลักสูตรของ Tyler	90
15	กระบวนการจัดทำหลักสูตรของ Saylor, Alexander and Lewis	91
16	การเปลี่ยนแปลงประชากรของประเทศไทย	106
17	ปัจจัยทางเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรในอนาคต	109
18	การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ	110
19	การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตร	112
20	ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร	135
21	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของประเทศไทย	147
22	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตร	152
23	การเตรียมความพร้อมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร	160
24	ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร	168
25	หลักการพัฒนาหลักสูตร	171

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่

หน้า

26	ระบบการพัฒนาลำดับขั้น	172
27	ระบบการพัฒนาลำดับขั้นของชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์	174
28	รูปแบบการพัฒนาลำดับขั้นของ Tyler	177
29	รูปแบบการพัฒนาลำดับขั้นของ Taba	180
30	รูปแบบการพัฒนาลำดับขั้นของ Saylor and Alexander	181
31	รูปแบบการพัฒนาลำดับขั้นของ Oliva	182
32	รูปแบบการพัฒนาลำดับขั้นของ Beauchamp	184
33	วัฏจักรของกระบวนการพัฒนาลำดับขั้นของสงัด อุทรานันท์	185
34	รูปแบบการพัฒนาลำดับขั้นของ วิชัย วงษ์ใหญ่	187
35	รูปแบบการพัฒนาลำดับขั้นของธำรง บัวศรี	189
36	รูปแบบการพัฒนาลำดับขั้นของชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์	191
37	ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาลำดับขั้น	217
38	วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน	221
39	ลักษณะของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน	222
40	ลักษณะความต้องการจำเป็นเชิงแก้ไขปรับปรุง	226
41	ลักษณะความต้องการจำเป็นเชิงป้องกัน	226
42	ลักษณะความต้องการจำเป็นเชิงพัฒนา	227
43	ความสัมพันธ์ของการออกแบบลำดับขั้นกับการพัฒนาลำดับขั้น	244
44	หลักการออกแบบลำดับขั้นที่ดี	247
45	ประเภทของการออกแบบลำดับขั้น	249
46	หลักการกำหนดจุดมุ่งหมายของลำดับขั้น	283
47	พฤติกรรมการเรียนรู้ (Three Domains of Learning)	287
48	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain)	287
49	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย (Affective domain)	288
50	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain)	289

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่

หน้า

51	เปรียบเทียบจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านพุทธิพิสัยตามแนวคิดเดิมและแนวคิดใหม่	292
52	เนื้อหาสาระในหลักสูตรแห่งศตวรรษที่ 21	304
53	การกำหนดประเภทเนื้อหาสาระตามแนวคิดของ Taba	308
54	ประเภทของประสบการณ์การเรียนรู้	309
55	หลักการเลือกเนื้อหาสาระ	312
56	หลักการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้	314
57	การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการได้ข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรจากการวิจัย	317
58	หลักการจัดเนื้อหาสาระ	320
59	ความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของหลักสูตรในแนวดิ่งและแนวนอน	323
60	หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้	324
61	จุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	332
62	การวัดและประเมินผลผู้เรียนในศตวรรษที่ 21	334
63	หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	343
64	องค์ประกอบหลักของหลักสูตร	364
65	ส่วนประกอบที่จำเป็นของหลักสูตรที่จะส่งเสริมให้การใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จ	372
66	การตรวจสอบคุณภาพร่างหลักสูตร	380
67	ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้	391
68	รูปแบบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้หลักสูตร	403
69	งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้	418
70	ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้	421
71	กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้	429
72	จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร	439
73	ลักษณะของการประเมินหลักสูตร	442
74	การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการจัดทำแผนทางด้านการศึกษา	446
75	การวัดแบบ Semantic Differential	454

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่

หน้า

76	การวัดแบบ Q – sort Technique	454
77	ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางการศึกษา	463
78	กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายของ Stake	474
79	กระบวนการของข้อมูลเชิงตัดสิน	475
80	รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Provus	476
81	กระบวนการติดตามผลหลักสูตร	488
82	กระบวนการประเมินผลกระทบหลักสูตร	493
83	ความรู้ที่ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21	521
84	ทักษะการเรียนรู้และการคิดที่ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21	522
85	ทักษะชีวิตที่ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21	523
86	หลักสูตรในอนาคต	529

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

1	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความหมายของหลักสูตรจากแนวคิดของนักการศึกษาด้านหลักสูตร	62
2	ลักษณะสำคัญของแต่ละรูปแบบหลักสูตร	85
3	จุดแข็งและจุดอ่อนของรูปแบบของวิศวกรรมหลักสูตร	89
4	ลักษณะของปรัชญาการศึกษากับรูปแบบหลักสูตร	114
5	พัฒนาการความต้องการทางเพศและบุคลิกภาพของ Freud	123
6	พัฒนาการทางด้านสังคมของ Erikson	124
7	พัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของ Piaget	127
8	พัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg	129
9	แนวทางประยุกต์ใช้ทฤษฎีในหลักสูตร	131
10	ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในต่างประเทศและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาหลักสูตรของประเทศไทย	146
11	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร	155
12	ลักษณะหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาประเภทอื่นๆ	253
13	ลักษณะหลักสูตรที่เน้นผู้เรียน	255
14	แนวทางการระบุมุมมองที่ต้องพัฒนา	258
15	ระดับของจุดมุ่งหมาย	276
16	การเปลี่ยนแปลงการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 20 และ 21	335
17	บทบาทของหน่วยงานส่วนกลางในการนำหลักสูตรไปใช้	392
18	บทบาทของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นในการนำหลักสูตรไปใช้	393
19	บทบาทของหน่วยงานระดับสถานศึกษาในการนำหลักสูตรไปใช้	394
20	บทบาทของผู้บริหารและผู้สอนในการใช้หลักสูตร	399
21	ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้และแนวทางการเตรียมความพร้อม	400
22	แนวทางการเตรียมการเพื่อใช้หลักสูตร	423
23	การดำเนินการใช้หลักสูตร	424
24	การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร	427
25	การประเมินโครงสร้างหลักสูตรโดยใช้แบบตรวจสอบรายการ	444
26	ตารางวิเคราะห์หลักสูตรของ Stake	473

การให้การศึกษาที่ดีนั้น เป็นงานที่ละเอียดลึกซึ้งมาก
จำเป็นต้องใช้ความรอบรู้อันกว้างขวางใช้ความสุขุมรอบคอบ
ประกอบด้วยความตั้งใจและความเพียรพยายามอย่างแรงกล้า
จึงจะทำได้สำเร็จ...

พระบรมราชาวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9)
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
28 พฤศจิกายน 2515

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตนับวันจะมีการผันผวนในหลายประการอย่างรวดเร็วไม่หยุดยั้ง โดยการเปลี่ยนแปลงบางประการเป็นการเปลี่ยนที่จะไม่กลับมาเป็นแบบเดิมอีกที่เรียกว่า Disruption เพราะเกิดแนวคิดใหม่เข้ามาแทนที่โดยไม่กลับไปเป็นแบบเดิมอีกเลย ยิ่งในช่วงโรคโควิด-19 ระบาดหนักทั่วโลกในช่วงปีพุทธศักราช 2563-2564 ที่เปลี่ยนชีวิตคนให้อยู่กับบ้าน ไม่กล้าออกนอกบ้าน เพราะกลัวติดเชื้อซึ่งอาจถึงตายได้ การรับประทานอาหารเช้าเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ให้คนในทันที ธุรกิจทั้ง GrabFood และ foodpanda ต่างร่ำรวยไปตามๆ กัน เพราะคนเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเคยออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านมาเป็นการสั่งอาหารมารับประทานที่บ้าน ซึ่งกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงธุรกิจ (Business Disruption) พร้อมเปลี่ยนวิถีชีวิตคน

การเปลี่ยนแปลงของโลกที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบไปในทุกด้านคือ การเปลี่ยนแปลงประชากร (Population Disruption) โดยอัตราการเกิดในภาพรวมของโลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 - 2015 ลดลงในส่วนครึ่งหนึ่ง ซึ่งเห็นผลที่ชัดเจนมาตั้งแต่ปี 2010 และคาดว่าจะลดลงต่อเนื่องไปจนถึงปี ค.ศ. 2100 แต่ทั้งนี้จำนวนผู้สูงอายุกลับเพิ่มขึ้นซึ่งมีผลต่อการเติบโตของจำนวนประชากรโลกแบบชัดเจนตั้งแต่ปี ค.ศ. 2020 เป็นต้นไป ผลการลดลงของจำนวนประชากรเกิดใหม่นี้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลง ขณะที่ประเทศไทยกำลังเดินหน้าเข้าสู่ **“สังคมสูงวัย”** โดยที่ผู้สูงอายุของประเทศไทยพุ่งสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด 68.3 ล้านคน ซึ่งเป็นคนรุ่นเบบี้บูมที่เป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้ออย่างมากและการเปลี่ยนแปลงนี้จะส่งผลกระทบต่อทุกอุตสาหกรรมและตลาดแรงงานในอนาคต การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโดยมีอัตราเด็กเกิดใหม่ลดลงอย่างต่อเนื่องโดยอัตราเด็กเกิดใหม่ลดลงประมาณร้อยละ 50 และยังคงลดลงต่อเนื่องทำให้จำนวนประชากรของประเทศทรงตัวอยู่ที่ไม่เกิน 70 ล้านคน โดยในปี 2560 อยู่ที่ประมาณ 68.30 ล้านคน แต่สัดส่วนของประชากรสูงวัยก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รายแรงงานจึงมีสัดส่วนลดลงไปด้วย จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติในปัจจุบันพบว่าเด็กเกิดใหม่เหลือเพียงปีละ 6-7 แสนคน จากที่เคยมีเด็กเกิดใหม่สูงสุดในปี พ.ศ. 2514 ที่ประมาณ 1.22 ล้านคน

จากผลกระทบเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่ต้องปรับตัวรับความท้าทายจากเทรนด์ของธุรกิจที่เปลี่ยน (Business Disruption) โดยมีการปรับตัวทางดิจิทัล (Digital Disruption) เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้สถาบันการศึกษาต้องเร่งยกเครื่องหลักสูตรใหม่ สร้างรายวิชาใหม่หรือสร้างสาขาวิชาใหม่ที่ตอบโจทย์กับธุรกิจยุคอนาคตที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานในอนาคต ซึ่งต้องสร้างหลักสูตรใหม่ที่สามารถจูงใจให้คนสนใจเข้าเรียนให้ได้ ดังนั้นในอนาคตเด็กจะเกิดน้อยลงและ

จะเกิดการแย่งชิงผู้เรียนมากขึ้น สถาบันการศึกษาที่ขาดความพร้อมในการปรับตัวก็จะปิดตัวลง กระแสการปิดมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพต่ำทั่วโลกมีมากขึ้น เช่น ในประเทศรัสเซียมีการปิดมหาวิทยาลัยถึง 1,255 แห่ง จาก 3,137 แห่ง เหลือ 1,882 แห่ง โดยไม่เกินปี 2016 จะมีมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ปิดลง ร้อยละ 40 โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเอกชนจะหายไปถึงมากกว่าร้อยละ 80 ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพต่ำมากและยังมีบางแห่งสร้างความเสื่อมเสียแก่วงการศึกษาดำเนินการเป็นสถาบันที่มุ่งขายวุฒิการศึกษา ไม่มีอาจารย์ที่มีคุณภาพ และไม่มีหลักสูตรที่ดำเนินการเปิดการเรียนการสอนอย่างถูกต้อง แสดงให้เห็นถึงว่าการอยู่ไม่ได้ของมหาวิทยาลัยนั้นสาเหตุสำคัญมาจากคุณภาพของมหาวิทยาลัยเอง ทั้งคุณภาพในตัวหลักสูตรและคณาจารย์ผู้สอนตามหลักสูตรที่ทำให้เกิดความเสื่อมถอยของมหาวิทยาลัย

การปรับตัวทางด้านเทคโนโลยี (Technology Disruption) ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ก็ส่งผลต่อการปิดตัวลงของสถาบันทางการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาเช่นกัน โดยช่วงปี พ.ศ. 2555 - 2557 พบว่า มีนักศึกษาหายไปกว่า 8 แสนคน คาดว่ามาจากอิทธิพลของการเรียนแบบออนไลน์โดยมหาวิทยาลัย ในอเมริกา กำลังจะปิดตัวลงอีกกว่า 2,000 แห่ง และเมื่อต้นปี 2561 มีมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา ปิดตัวไปกว่า 500 แห่ง และคาดว่าภายใน 10 -15 ปีข้างหน้า ครึ่งหนึ่งของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 4,000 แห่ง อาจต้องปิดตัวลงจากอิทธิพลความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยขนาดเล็กหรือมหาวิทยาลัยที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียง ส่วนมหาวิทยาลัยที่ยังอยู่ก็เพราะการยุบรวมกับมหาวิทยาลัยใหญ่ๆ เหตุการณ์เหล่านี้เกิดเนื่องจากอิทธิพลของการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาช่วยในการจัดการเรียนรู้ที่เรียกว่า **“การศึกษาออนไลน์”** ที่ดึงดูดคนเรียนไปอยู่บน MOOC (MASSIVE OPEN ONLINE COURSES) หลากหลายแพลตฟอร์มที่ผู้เรียนสามารถเลือกคอร์สเรียนและเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต (Self-directed Course) แบบฟรีในมหาวิทยาลัยชั้นนำที่เปิดสอนบน MOOC ได้ทั่วโลก ทำให้มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาต้องปรับตัวเพื่อดึงคนเรียน เช่น เปิดสาขาที่เป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) หรือสร้างจุดเด่นในการเป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทางที่มีความโดดเด่นด้านการสอนที่ได้รับการยอมรับในหมู่ผู้เรียนมากขึ้น

การศึกษาในเอเชียก็ประสบปัญหาเช่นกัน ตัวอย่างเช่นในประเทศญี่ปุ่นที่มีตัวบ่อนคือเด็กมัธยมศึกษาที่จะเข้าสู่มหาวิทยาลัยลดลง ซึ่งมหาวิทยาลัยต้องปรับตัว วางกลยุทธ์ หาจุดขายใหม่ๆ เพื่อดึงเด็กเข้ามาเรียน เช่น ลดค่าเล่าเรียน เปิดหลักสูตรหรือสาขาวิชาที่ตอบโจทย์คนรุ่นใหม่ แม้แต่การปรับบรรยากาศ เสริมสิ่งอำนวยความสะดวกในมหาวิทยาลัยให้น่าอยู่น่าเรียนมากขึ้น ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนขนาดเล็กที่ทุนน้อย รับมือไม่ไหวก็ต้องปิดตัวไป มีรายงานว่าปี 2559 มีมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นปิดตัวไปแล้วไม่ต่ำกว่า 15 แห่ง คาดว่าถึงปี พ.ศ. 2574 ประชากรวัย 18 ปี ของญี่ปุ่นจะลดลงเหลือไม่ถึง 1 ล้านคน ส่งผลให้มหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นเกือบ 1 ใน 3 ไม่สามารถเปิดสอน

ได้ครบทุกหลักสูตร และคาดว่าในอีก 5-6 ปีข้างหน้าจากเด็กนักเรียน 1 ล้านคนจะเหลือเพียง 5 แสนคน ที่จะเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยทำให้มหาวิทยาลัยเอกชนรวมถึงมหาวิทยาลัยของรัฐ ต้องยุบหลักสูตร สาขาวิชา ยุบห้องเรียน ให้อาจารย์ออก และขายมหาวิทยาลัยเพื่อเลิกกิจการเนื่องจากทขาดทุนไม่ไหว สำหรับตัวอย่างการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสถาบันการศึกษาในเอเชียก็มีตัวอย่าง เช่น มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ที่ปรับรูปแบบการเรียนเป็น **“มหาวิทยาลัยตลอดชีวิต”** ในทันที ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่ให้นักทุกวัยสามารถเข้ามาเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยได้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนา ความรู้และทักษะของประชากรให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่มาคือทำให้มหาวิทยาลัยมีผู้เรียนเพิ่มขึ้น โดยมีการเปิดหลักสูตรใหม่ๆ ที่ให้คนที่เรียนจบไปแล้วสามารถกลับมาพัฒนาต่อยอดทักษะความรู้ ได้ตลอดเวลา มีโปรแกรมสำหรับศิษย์เก่าสามารถกลับเข้าไปเรียนเพิ่มทักษะได้ฟรี 2 โมดูลภายใน 3 ปี ทำให้ผู้เรียนซึ่งเป็นศิษย์เก่ากลับไปใช้บริการอย่างต่อเนื่องและหากสะสมรายวิชาเรียนจนครบตามมาตรฐาน ก็สามารถเปลี่ยนเป็นปริญญาได้ เช่น ปริญญาตรีใบใหม่หรือปริญญาโทภายใต้มาตรฐานที่สูงของสิงคโปร์ ดังนั้นการศึกษาแบบเดิมที่มาจากมหาวิทยาลัยแบบเดิม หลักสูตรเดิมๆ การสอนแบบเดิม กำลังจะ ปิดตัวลง สถาบันการศึกษาที่จะอยู่รอดจึงต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน โดยเน้นการสร้างหลักสูตรใหม่และ การเรียนการสอนแนวใหม่ที่ก่อเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากกว่าการเรียนที่เน้นเอาเกรด โดยสถานศึกษา ต้องผลิตหลักสูตรที่หลากหลาย ทันสมัย น่าสนใจตรงตามความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของ ตลาดในอนาคตและเป็นสถานศึกษาสำหรับทุกช่วงวัยของชีวิตของมนุษย์ที่เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการศึกษาคงต้องเร่งปรับเปลี่ยนตัวเองโดยด่วน โดยเฉพาะการปรับหลักสูตรและ วิธีการเรียนรู้แนวใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกและทักษะในอนาคตที่ผู้เรียนต้องนำไปใช้ได้จริง สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรที่พัฒนาทักษะแห่งอนาคตได้อย่างจริงจัง เปลี่ยนแปลงการสอนที่เน้นแต่ ทฤษฎีจากตำราและอยู่แต่ในห้องเรียนแล้วนำไปใช้ไม่ได้หรือไม่ทันสมัยมาเป็นการฝึกฝนประสบการณ์ อย่างหนัก ผสมผสานการทำงานจริง ได้แก่ปัญหาจริง ซึ่งเป็น**หลักสูตรที่บูรณาการเรียนรู้และ การทำงานที่แท้จริงเข้าด้วยกัน (Work- integrated Learning :WiL)** การเรียนรู้ในอนาคตในสถาบัน การศึกษาทุกระดับจนถึงมหาวิทยาลัย จึงต้องมีลักษณะการเรียนรู้ที่ควบคู่กับการทำงาน ที่สามารถนำ องค์ความรู้ไปเป็นผู้ประกอบการได้ในโลกยุคการค้าดิจิทัล รวมทั้งมีหลักสูตรที่หลากหลาย มีสายอาชีพ หลากหลาย มีการแนะแนวเส้นทางอาชีพให้ผู้เรียนให้ค้นพบตนเองว่าชอบอะไรหรือถนัดอะไรตั้งแต่วัยเด็ก และผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามความสนใจ นอกจากนี้ยังเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่คนที่เรียนจบไป แล้วสามารถกลับมาเรียนใหม่ได้ เพื่อนำองค์ความรู้ไปเสริมและประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำรงชีวิต ในอนาคตได้อย่างแท้จริง

เราจะเห็นว่าโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากหลักสูตรจึงต้องปรับให้ทันการณ์ ความหมายหลักสูตรแบบเก่าที่เราคิดวามายถึงรายวิชาต่างๆ ที่สอนกันในระยะยาวๆ หลายๆ ปี ตั้งแต่ 4-6 ปีในระดับปริญญาตรี และ 2-6 ปีในระดับบัณฑิตศึกษา จะกลายเป็นหลักสูตรที่ล้าสมัย ไม่มีผู้เรียน เพราะไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการที่สามารถนำไปทำงานได้ทันทีในระยะเวลานั้นๆ หลักสูตรที่เป็นโมดูล (Module) ที่เรียนจบเปิดเสร็จในตัว ใช้เวลาเรียนไม่ยาวนานแล้วสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ได้ทันทีจะเป็นความหมายของหลักสูตรในอนาคตที่ถูกต้อง เช่น คอร์สเรียนชงกาแฟ (Basic Barista Course) ที่เรียนเพียงวันเดียวก็คือนักชงมืออาชีพได้ หลักสูตรพื้นฐานการขายสินค้าออนไลน์บน Facebook หลักสูตรสุดยอดนักขาย ที่เรียนเพียงไม่กี่ชั่วโมงก็ขายของได้ หลักสูตรนักสร้างหุ่นยนต์ ที่ใช้เวลาสั้นๆ ในการสร้างฝันของเด็กๆ เป็นต้น หลักสูตรพวกนี้มีจุดเด่นคือตรงกับความต้องการของตลาด ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ใช้เวลาระยะเรียนสั้นๆ และนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติการหรือประกอบอาชีพได้ทันที

ดังนั้นในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่นักพัฒนาหลักสูตรคิดเอาเองโดยไม่ศึกษาสำรวจความต้องการของผู้เรียนและสังคมอย่างแท้จริงจะกลายเป็น **“หลักสูตรขึ้นหิ้ง”** ที่หมดความนิยมไปอย่างรวดเร็ว หรือ **“หลักสูตรแบบตีหัวเข้าบ้าน”** จะหมดไปเพราะไร้คนมาเรียน และที่สำคัญกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรคงต้องเน้นที่การปฏิบัติการอย่างมาก ที่ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ประกอบอาชีพได้ในทันที จึงจะเป็นหลักสูตรแห่งอนาคตได้ ทั้งนี้หลักสูตรในอนาคตจะต้องเป็นมีการสำรวจตรวจสอบตลาดอยู่เสมอว่าแนวโน้ม (Trend) ความต้องการจะเปลี่ยนไปในทิศทางใด การประเมินหลักสูตรจากการใช้จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ที่เคยมีการประเมินทุกๆ ภาคเรียน/ปี คงไม่ทันการณ์ แต่หลักสูตรในอนาคตคงต้องประเมินทุกๆ ครั้งที่มีการเรียนการสอนว่าผู้เรียนยังสนใจและผู้เรียนเกิดความรู้และทักษะตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจริงหรือไม่ การปรับตัวที่รวดเร็วในโลกอนาคตจึงเป็นสิ่งที่พึงตระหนักอย่างมาก เพราะอาจเกิดปัญหาว่าผู้เรียนเข้ามาเรียนช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วหายไปโดยไม่มาลงทะเบียนเรียนต่อ เพราะมีหลักสูตรที่ดีและทันสมัยกว่าของสถาบันอื่นมารวมแข่งขันดึงดูดค่าไป ดังนั้นการแข่งขันด้านตัวหลักสูตรที่ตลาดต้องการจึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่นักพัฒนาหลักสูตรต้องตระหนักอย่างมาก ในอนาคต **“นักพัฒนาหลักสูตรและนักขายหลักสูตร”** จึงต้องไปด้วยกันและอยู่ในตัวคนๆ เดียวกันอย่างแยกไม่ออก

สถาบันการศึกษาที่ยึดติดกับการดำเนินการแบบเดิมๆ ที่มี “หลักสูตรเก่า กิณญ์เก่า” โดยเห็นว่าตนเองเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงก็ไม่อาจเป็นตัวยืนยันความยั่งยืนของสถาบันนั้นได้อีกในอนาคต ถ้าสถาบันนั้นยังไม่ปรับตัวพัฒนาหลักสูตรที่ตลาดแห่งอนาคตต้องการ เป็นหลักสูตรที่สดใหม่และทันสมัยที่สุดในขณะนั้นอยู่เสมอ สถาบันนั้นก็อาจเป็นหนึ่งในสถาบันอีกหลายแห่งที่จะล่มสลายในอนาคต ผู้เขียนหวังว่าหนังสือ “การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีการปฏิบัติ” เล่มนี้ จะช่วยปรับกรอบความคิดใหม่ (New Mindset) ให้แก่นักพัฒนาหลักสูตรทุกคนเพื่อสร้างหลักสูตรใหม่ สำหรับเด็กยุคใหม่ในโลกอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลง ทุกด้านอย่างไม่หยุดยั้งในทุกวินาที

ความรู้้นั้นสำคัญยิ่งใหญ่มาก เพราะเป็นปัจจัยให้เกิดความฉลาดสามารถ
และความเจริญก้าวหน้า มนุษย์จึงใฝ่ศึกษากันอย่างไม่รู้จบสิ้น...
การศึกษาหาความรู้จึงสำคัญตรงที่ว่า ต้องศึกษาเพื่อให้เกิด
“ความฉลาดรู้” คือรู้แล้วสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงๆ
โดยไม่เป็นพิษเป็นโทษ

พระบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9)
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
22 มิถุนายน 2524

ตอนที่

1

โลกอนาคต
(The Future World)

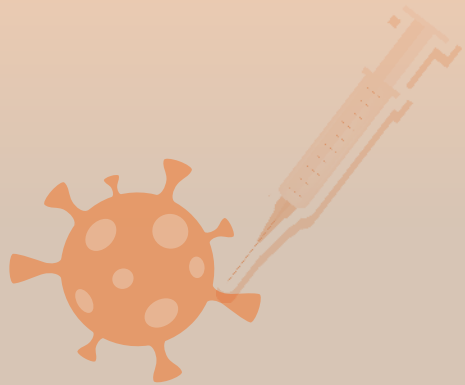
หลักสูตร เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Curriculum for Change)

- ◆ บทนำ
- ◆ การอยู่รอดของมหาวิทยาลัยโลก
- ◆ การปรับตัวของมหาวิทยาลัยในเอเชีย
 - ◆ อนาคตการเรียนรู้เปลี่ยนแปลง
 - ◆ รู้เขา รู้เรา จะอยู่รอด
 - ◆ หลักสูตรแห่งโลกอนาคต
- ◆ บทสรุป
 - ◆ แนวคิดสู่การปฏิบัติ
 - ◆ รายการอ้างอิง

บทนำ

เราคงต้องจับตาการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตอย่างไม่กระพริบตา เพราะโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจริงๆ ใครกระพริบตาก็ดูเหมือนว่ายามที่เราหลับตาลงโลกจะเปลี่ยนไปอีกแล้วและเราก็พลาดเรียนรู้สิ่งนั้นๆ ไป แค่สถิติการติดเชื้อโรคโควิด-19 ของประชากรครึ่งโลกหากเราไม่เฝ้าติดตามเหตุการณ์สำคัญที่เปลี่ยนไปในทุกวินาที ซึ่งตัวเราและหลายๆ คน คงพยายามตั้งคำถามคล้ายๆ กันว่า

- วัคซีนมาหรือยัง?
- ประเทศไหนติดโรคมาก?
- เศรษฐกิจโลกเป็นอย่างไร?
- คนตกงานมากไหม?
- สังคมเปลี่ยนไปแค่ไหน?
- เทคโนโลยีพัฒนาวัคซีนไปถึงไหนแล้ว?
- เราจะไปรอดไหม?
- ประเทศไทยจะปรับตัวอย่างไร?
- การศึกษาจะไปรอดได้อย่างไร?
- เมื่อไหร่ประเทศไทยจะกลับมาเหมือนเดิม

คำถามเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจในการเปลี่ยนแปลงไปของโลก ที่ประเทศเราหรือตัวเราเองก็ต้องปรับตัวตามไปให้ทันการณ์ ถ้ามนุษย์อยู่ไปแบบไม่คำถามเลย จะเกิดอะไรขึ้น เราคงอยู่ได้ แต่การปรับตัวให้ทันความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้คงไม่ทันการณ์และโลกก็จะเปลี่ยนไปห่างไกลจากเราไปทุกขณะ แล้วเราจะอยู่กันอย่างไร?

การอยู่รอดของมหาวิทยาลัยโลก

กระแสการปิดมหาวิทยาลัย เพราะโลกปรับตัวอย่างทันด่วน (World Disruption) ในหลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการลงทุนของประชากรโลกและคุณภาพมหาวิทยาลัยตกต่ำทั่วโลก ซึ่งมีปรากฏการณ์สำคัญใน 3 ประเทศ คือ ประเทศรัสเซีย มีการปิดมหาวิทยาลัยถึง 1,255 แห่ง จาก 3,137 แห่ง เหลือ 1,882 แห่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและวิทยาศาสตร์ของรัสเซีย ดิมิทรี ลีวานอฟเปิดเผยว่าจะมีการลดปริมาณมหาวิทยาลัยในประเทศลงครั้งใหญ่ตามนโยบายของรัฐบาล โดยไม่เกินปี 2016 จะมีมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนปิดลง 40% โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเอกชนจะหายไปถึง 80% มาตรการพัฒนาคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาของสหพันธรัฐรัสเซีย ระหว่างปี 2016-2020 โดยสถิติล่าสุดในเรื่องจำนวนมหาวิทยาลัยในรัสเซีย แบ่งออกเป็น มหาวิทยาลัยของรัฐ

593 แห่ง มีมหาวิทยาลัยสาขา 1,376 แห่ง รวม 1,969 แห่ง มหาวิทยาลัยเอกชน 486 แห่ง มีสาขา 682 แห่ง รวม 1,168 แห่ง รวมทั้งสิ้น 3,137 แห่ง ต่อประชากร 146,877,088 คนเฉลี่ย มหาวิทยาลัย 1 แห่ง ต่อประชากร 46,820 คน หากลดจำนวนมหาวิทยาลัยเหลือเพียง 1,882 แห่ง จะมีค่าเฉลี่ย 1 มหาวิทยาลัย ต่อประชากร 78,043 คน ในสภาพความเป็นจริงมหาวิทยาลัยต่างๆ สามารถรองรับนักศึกษาได้รวม 7 ล้านคนโดยที่รัฐบาลรัสเซียจำเป็นต้องแบกภาระในเรื่องสนับสนุนเงินทุนเพื่อให้นักศึกษา รัสเซีย 2 ล้านคนโดยคิดเป็นค่าใช้จ่ายหัวละ 3,500 เหรียญสหรัฐ ยอดรวมของมหาวิทยาลัยของรัสเซีย นั้น หากนับตั้งแต่ยุคการล่มสลายของสหภาพโซเวียต (USSR) มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึง 5 เท่าซึ่งถือว่ามากเกินไป โดยเฉพาะการผุดขึ้นมาของมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่แสดงให้เห็นแล้วว่ามหาวิทยาลัยเหล่านี้มีคุณภาพต่ำมากและยังมีบางแห่งสร้างความเสื่อมเสียแก่วงการการศึกษา ด้วยการเป็นสถาบันที่มุ่งขายวุฒิการศึกษา ไม่มีทั้งอาจารย์ที่มีคุณภาพ และไม่มีหลักสูตรที่ดำเนินการเปิดการเรียนการสอนอย่างถูกต้อง (Mr.sk@inter, 2558) แสดงให้เห็นถึงว่าการอยู่ไม่ได้ของมหาวิทยาลัยนั้นสาเหตุสำคัญมาจากคุณภาพของมหาวิทยาลัยเองทั้งคุณภาพในตัวหลักสูตรและคณาจารย์ผู้สอนตามหลักสูตรที่ทำให้เกิดความเสื่อมถอยของมหาวิทยาลัย

อีกประเทศคือสหรัฐอเมริกา ที่มีการปิดมหาวิทยาลัย 2,500 แห่ง จาก 4,500 แห่ง เหลือ 2,000 แห่ง โดยในเดือนธันวาคม 2018 ศาสตราจารย์ เคลย์ตัน คริสเตนเซน (Clayton Christensen) จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา เจ้าของทฤษฎี disruptive innovation ได้เขียนบทความลงในหนังสือ The Innovative University เล่มล่าสุดของเขาว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยในอเมริกาปิดตัวไปแล้วกว่า 500 แห่ง จากทั้งหมดกว่า 4,500 แห่ง ต่อประชากร 330,065,000 คน เฉลี่ย มหาวิทยาลัย 1 แห่ง ต่อประชากร 73,347 คน และคาดการณ์ว่าภายใน 10 ปีข้างหน้า จะมีมหาวิทยาลัยในอเมริกาปิดตัวลงอีกไม่น้อยกว่า 2,000 แห่ง ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากอิทธิพลของการศึกษาออนไลน์ และจำนวนนักเรียนไฮสคูลที่จะเข้าสู่มหาวิทยาลัยลดลง และกระทรวงศึกษาธิการของสหรัฐอเมริกาและสถาบันจัดอันดับมูตีสก็ประเมินเช่นกันว่าจะมีวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยขนาดเล็กปิดตัวเพิ่มขึ้น 3 เท่าตัว และมีแนวโน้มการควบรวมกิจการของมหาวิทยาลัยขนาดเล็กเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว หากลดจำนวนมหาวิทยาลัยเหลือเพียง 2,000 แห่ง จะมีค่าเฉลี่ย 1 มหาวิทยาลัย ต่อ ประชากร 165,032 คน (สุชุม เฉลยทรัพย์. 2561)

ทฤษฎี
สู่การปฏิบัติ
(Theory into
Practice)

1.1

คำถามเชิงวิพากษ์ : มหาวิทยาลัยโลกจะอยู่ไม่รอดจำนวนมาก ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะอะไร และมหาวิทยาลัยที่จะอยู่รอดควรปรับตัวอย่างไร?

แนวทางปฏิบัติ : สืบจรวจรายชื่อมหาวิทยาลัยต่างๆ ในโลกที่ปิดตัวไปแล้ว และลองค้นหาสาเหตุของการปิดตัวลง